Donkerblonde dochter

Colofon

ISBN: 978 90 8954 904 4
1e druk 2016
© 2016, Pauline van der Lans

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:
Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra
Vormgeving omslag: Wendela de Vries en Jan Kees Visscher
Foto auteur: Frederique Posthumus Meyjes

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Donkerblonde dochter

Pauline van der Lans

Elikser
UITGEVERIJ

Met dank aan:
Marijke Naezer, Esther Blom,
Evelien en Gerard Schaafsma

Mothers tell your children
Be quick you must be strong
Life is full of wonder
Love is never wrong
Remember how they taught you
How much of it was fear
Refuse to hand it down
The legacy stops here

Oh my child...

Uit: Silent legacy van Melissa Etheridge

Inhoud

1.	Klaprozen	11
2.	Koosjere boemboe	21
3.	Feestkleren	32
4.	De luchtballon	44
5.	De Scheveningse zee	54
6.	De inbraak	66
7.	Rosenburg	74
8.	De harige hand	83
9.	Gijzeling	101
10.	Maison Élégance	114
11.	Het klein orkest (Laat mij maar alleen)	131
12.	Malam tahun baru	139
13.	N.F.O.D.P.	151
14.	Maternale	165
15.	Donkerblond	177
16.	Een Amikaanse mneer	191
17.	Goede Tijden, Slechte Tijden	203
18.	Forza, Fortuna of Passione	216
19.	Aanslag	232
20.	Hibiscus	248

1. Klaprozen

Haar benen bungelden naast het ronddraaiende achterwiel. Met haar handen omklemde ze de onderkant van het zadel. Liever zou zij haar armen rond haar vaders middel slaan. Haar wang tegen de warme rug, waarvan de wervels scherp boven elkaar lagen gestapeld, licht gebogen onder zijn overhemd. Als zij haar vader vasthield, zou zij nooit vallen. Het sterke lijf zou haar opvangen en beschermen. En als zij dan straks halt hielden, zou haar vader haar van de bagagedrager zwieren. Natuurlijk kon zij best zelf afstappen, maar haar vader wilde haar graag optillen, omdat hij haar zo lang niet gezien had. Zo lang niet had kunnen vastpakken. Niet had kunnen aanraken. En dan zou hij met zijn hand door haar haren raggen, de knokkels op haar schedel. 'Zo, meisje.'

De schroeven onder het zadel waren verroest. Het was een oude fiets. Oom Aad en oom Jo brachten er nog niet zo lang geleden verzetskrantjes mee rond, maar dat hoefde nu niet meer. Haar vaders voeten op de piepende pedalen. Door zijn zomerbroek heen schemerden magere benen. Knokig. Een laagje vet met daaronder botten.

'Had je me in Chunkai moeten zien,' had hij gezegd toen haar moeder haar zorg uitsprak. 'Ik ben een gevulde kerstkalkoen vergeleken met toen.'

In de gang fluisterden oom Daan en oom Jaap woorden als 'ontberingen', 'mensonterende omstandigheden', 'kassian', 'voor lijk achtergelaten', en 'wonderbaarlijk'. En zij schudden hun hoofden.

Zij keek naar beneden en zag haar schoenen met de kale neuzen en daaronder het voorbijflitsende pad. De schoenen werden te klein. Nog even en ze gingen naar Mietsie van oom Jo.

De lammetjes die in het voorjaar nog klein en wollig waren, stonden nu net zo bedaard in de wei te grazen als volwassen schapen. Hoe zij, een paar weken geleden nog maar, struikelden over hun pootjes van vilt, en opsprongen naar elkaar. Wat had zij daarom moeten lachen. Nadoen kon je het niet. Elke dag fietste zij met haar moeder na het avondeten door de weilanden bij Monster. Hoe fris het rook in het voorjaar, naar avonturen en nieuw leven. En dan nu de verzadigde zomergeur, die loom maakte. Niet zelf fietsend maar achterop. Trosjes vliegen en muggen in de lucht, het opschietende mais, akkers vol korenbloemen en klaprozen in het bermgras, beloftevol als haar moeders zomerrok tijdens een dagje uit. Alleen het geluid van de piepende pedalen, de wielen ratelend op bestrate weggedeelten. De banden te zacht, wegglippend op het mulle zand van zijpaden. Haar vader, die toch zijn evenwicht wist te bewaren, en zijzelf, die alleen maar het zadel hoefde te omklemmen. Soms helde zij naar opzij, omdat het kussen onder de snelbinders verschoven was. En toen zei haar moeder het gewoon.

'Wat fijn dat we weer samen zijn.'

Rechtop zat zij, met een bolle rok van de wind.

'We zijn weer samen. Wat heerlijk. Echt heerlijk.'

Haar vaders rug verkrampte, zijn beenspieren spanden aan, hij maakte meer vaart.

'Maar ik ga wel weer weg,' zei hij. 'Dat weet je toch?'

Nellie bleef vooruit kijken, terwijl haar moeders rok golfde en met bloemen leek te strooien nu ook zij harder moest.

'Dat heb ik toch gezegd? Je weet toch dat ik weer wegga? Dat ik weer terugga?'

De wind suisde in haar oren.

'Ja,' zei haar moeder. 'Dat is zo. Je hebt het uitgelegd en ik begrijp het ook wel. Maar het is gewoon fijn dat we nu samen zijn.'

Haar handen hielden het niet meer, zo verkrampt hielden ze het zadel beet. Maar zij wilde haar vader niet vastpakken. Niet

als het zo moest. En ook al fietste zij niet zelf, toch ging haar hart tekeer en hapte ze naar adem. Het was alsof haar vader haar moeder geslagen had. Alsof hij haar geduwd had en zij zich had bezeerd. En toen zei ze:

'Maar ik blijf bij je. Moeder, ik blijf bij je.'

Alleen leek het niet haar stem. Het was alsof een ander sprak, iemand die het net zo oprecht meende als zij. En even leek een tegenligger rakelings langs hen heen te schieten, maar het was haar vaders arm die haar een hengst gaf en haar oor gloeide, net zoals haar mondhoek. Ze veegde erlangs en er zat wat bloed op haar hand.

Morgen ga ik naar mijn nieuwe school, dacht zij toen maar. En dan neem ik dat etui mee dat ik van oom Aad gekregen heb. Hij had het zelf jarenlang gebruikt op de technische school. Een leren etui met een ritssluiting. Er had een passer in gezeten en een gradenboog. Maar hij was nog zo goed als nieuw. En zij zou er zuinig op zijn. Zij was altijd heel zuinig. Op alles.

Twaalf jaar later zag Nellie hem weer, toen een geüniformeerde jongen haar Hotel des Indes binnenliet, haar jas aannam en het tafeltje aanwees. Over zijn krant gebogen, een flinke bos haar dat nog net zo donker was als toen. Sprekend Gérard Philipe. Maar ze wilde zich eerst opfrissen op het toilet. Ze had er beter aan gedaan via Loosduinen te fietsen in plaats van langs de kust, waar je permanent uit je haren woei. Maar ze wilde de zee zien. De zee ruiken, de krijsende meeuwen horen. Ze wilde dat de wind de stem van haar moeder uit haar hoofd joeg. 'Waarom Des Indes? Waarom geen koffie en een vulkoek hier aan de keukentafel? Ik ga wel weg hoor, als hij dat wil. Altijd moeilijk doen, die man. En wat moet hij trouwens van je?'

Na Kijkduin was ze de duinen in gefietst en via de Vogelwijk had ze de Sportlaan genomen. Ruim op tijd was ze, het zweet prikte op haar rug. Voor de spiegel op het toilet borstelde ze haar

haren, die net zo donker waren als die van hem. Ze schikte het kraagje over haar twinset. Een losse kraag was het, die ze elke avond een sopje gaf. Haar wangen waren rood van het fietsen. Appelwangen. Hollands welvaren. Een rond, blozend gezicht met felblauwe ogen en zware wenkbrauwen. Net zoals hij. Met haar wijsvinger ging ze over haar voortanden, een groot, maar regelmatig gebit, en ze nam een wybertje. Ze rechtte haar rug en schikte haar vest. Oudroze stond haar goed.

Hij ging staan toen hij haar zag en vouwde de krant op. Hij was lang, met brede schouders. Voor hem op tafel stonden de restanten van een ontbijt, met een glimmende zilveren koffiekan en een houdertje voor losse toast. De krant er losjes tussen. *'Vier kopstukken van de CPN geroyeerd'*. Kruimels. Een leeggegeten ei.

'Daar ben je dan,' zei hij. 'Dag, Nelleke.'

Met een armgebaar gaf hij aan dat ze in de stoel tegenover hem plaats kon nemen. Toen ging hij weer zitten. Hij vouwde zijn handen voor zijn buik en keek haar aan. De boord van zijn overhemd zat los rond zijn hals en zijn ogen lagen diep in de kassen. Hij was mager, maar zag er goed uit. Fit en gespierd als een roeier.

'My God, dat haar,' zei hij en hij schudde zijn hoofd. 'Moest dat nou? Je had altijd van dat prachtige haar en nu is alles eraf. Nu ja, alles …'

Hij bewoog wat met zijn handen rond zijn hoofd.

'Het is nog wel lang genoeg om iets met krulspelden te doen, toch? Draai je eens om.'

Ze deed wat hij zei.

'Je hele nek is vrij,' zei hij. 'Dat kan toch niet? Wat onvrouwelijk. Je lijkt wel zo'n … Whatever.'

Hij legde zijn handen plat op tafel neer, gaf een hoofdknik naar de ober en bestelde koffie voor haar.

'Ik heb liever thee,' wilde ze zeggen. 'En ook zo'n rekje met

toast. En een gekookt eitje zonder zout. Ik verga van de honger.' Maar honger had je in de oorlog. Honger, dat woord gebruikte je niet. Haar moeder, die had honger gehad en die had gevochten om elk stukje pisang voor haar kind.

Natuurlijk kon ze zich niet meer herinneren dat ze in de kinderwagen lag als haar moeder haar vader ging bezoeken in de kazerne in Malang. Ze kende alleen de verhalen dat haar vader tewerkgesteld was om te *babatten*. Haar moeder fietste de hele stad door om een glimp van hem op te vangen en dan hield ze halt en zwaaide naar hem. Soms stopte ze hem een boterham met pindakaas toe als de jap niet keek. Nellie wist hoe hij had geprobeerd haar moeder over te halen om met een bevriende kapitein naar de Antillen te vluchten, maar ze wilde niet.

'Geen haar op mijn hoofd die eraan dacht jouw vader in de steek te laten,' zei ze terwijl ze met de wasmand naar de bijkeuken liep. 'En dat terwijl hij later, nou ja, je weet wel.'

Nellie zat aan de keukentafel en boog zich over het systeem van Mendeljev. *'Aangrenzende elementen binnen een periode hebben een vergelijkbare massa, maar verschillende eigenschappen.'* Het was interessant. Alles aan scheikunde was razend interessant, omdat alles altijd klopte. Overal was een verklaring voor te vinden, zolang je maar logisch nadacht en de formules die je uit je hoofd geleerd had toe kon passen. Ze was niet alleen razend goed in het oplossen van sommen en ingewikkelde opdrachten, haar scheikundekennis was haar ook van pas gekomen tijdens haar vakantiewerk in de tinfabriek van oom Aad.

Eerst was ze met haar koffer achterop van Monster naar station Hollands Spoor gefietst en van daaruit via Utrecht naar Arnhem gereisd, waar oom Aad haar op het perron opwachtte. Het eerste wat opviel was dat het er niet waaide. En het was groen en heuvelachtig in het prachtige Sonsbeekpark, waar ze elke ochtend en

avond Poetie uitliet. Met oom Aad reed ze dagelijks naar de tinfabriek op het industrieterrein, waar hij bedrijfsleider was. Dan zaten ze naast elkaar in zijn Ford en vertelde hij van alles over warmtegeleidingen, tinlegeringen en lood. Op het fabrieksterrein liep hij naar de stafkamer en zij naar het laboratorium, waar het stil en rustig was en haar witte jas op de plek hing waar zij hem de vorige dag had achtergelaten. Het rook er naar schoonmaakmiddel en lysol, en ieder had een draaistoel op wieltjes en een eigen werktafel met een microscoop, reageerbuisjes en een oogdouche. Meestal was ze de eerste en dan keek ze vergenoegd rond in de ruimte vol verrijdbare bijzettafels, proefovens en weegschalen. Ze zag de zuurkast en de werkplek voor gevaarlijke stoffen. De stellingkasten met ordners op alfabet, de ladekast met handschoenen, mondkapjes en haarnetjes. En als haar collega's dan binnenkwamen, werd er gegroet met een hoofdknik en ging iedereen aan het werk. In de middagpauze werd er niet veel gepraat, en als dat wel zo was, dan ging het over het werk. Als ze straks in mei haar diploma had, ging ze werktuigbouwkunde studeren aan de Technische Hogeschool in Delft, waar ze zich kon specialiseren in metallurgie. Ze had het aanmeldingsformulier al opgestuurd. Dan kon ze wellicht later in de fabriek van oom Aad terecht. Niet in een staffunctie zoals hij, maar als onderzoekster. Hij vond het een uitstekend idee en als ze deze zomer weer wilde komen, dan was ze van harte welkom.

Haar moeder kwam de keuken weer in.

'En je vader dacht dat hij de hoofdpersoon was uit een of ander jongensboek zoals hij daar in Malang rondreed in zijn Blitzbuggy. De nieuwste van de nieuwste jeep, en wie had er eentje weten te bemachtigen? Juist. Hij kreeg alles voor elkaar, die vader van jou. Wat een kracht en wat een energie. Ook toen hij later opgepakt werd. Ondanks alles heb ik daar nog steeds grenzeloze bewondering voor.'

De geiser boven het lavet ruiste en het rook ook in de keuken naar waspoeder.

Nellie knikte. Ze kon de verhalen dromen.

Na vastgezeten te hebben in Malang, moest hij via Soerabaja en Batavia per schip naar Changi Prison in Singapore en van daaruit naar Thailand. Haar moeder was, op dringend advies van haar ouders, net op tijd met Nellie naar Holland vertrokken. Haar ouders zagen het aankomen, die oorlog, maar haar vader zei dat het allemaal wel mee zou vallen. Ze konden het best nog even aankijken. Maar hij had makkelijk praten in zijn Blitzbuggy. Zij zat met een kind. Hoe vaak had haar moeder dit verhaal wel niet verteld? En waarom? Steeds als ze het vertelde, begon ze te snikken, met lange uithalen. In het begin liep Nellie nog weleens naar de linnenkast om een schone zakdoek voor haar te halen, maar er was geen houden aan, aan de tranenvloed.

'Je moet misschien eens ophouden er zoveel over te praten,' had ze een keer voorzichtig gezegd. 'Het helpt je niet, steeds zie je alles weer voor je. Praten lost niets op.'

Maar praten luchtte haar moeder juist wel op. Althans, dat zei ze. Maar het huilen bleef.

'Jij moet er ook over praten,' zei haar moeder. 'Dat helpt je om alles te verwerken. Een vader die je in de steek laat is niet niks.'

Ze kromp ineen als ze daaraan dacht. Maar aan de andere kant had iedereen problemen. Ze was een baby en kende haar vader niet eens. Ze had herinneringen aan de oorlog in Holland. Aan honger en aan het verduisteren van de woonkamer. Aan luizen en aan kou. Waarom zou je eraan terugdenken? En wat had je aan herinneringen? Die kon je maar beter niet hebben, want daarvan kreeg je gekke beelden in je hoofd. Herinneringen kon je maar beter laten vervluchtigen. Laten oplossen door ze te vermengen met de vloeistof van vergetelheid. En daar dan een atoomnummer voor bedenken.

'Ik heb liever thee,' wilde ze zeggen, 'want ik kan niet tegen koffie.' Maar het stond al voor haar neus, in een fraai kopje met bijpassende schotel. Een melkkannetje en suikerpotje van hetzelfde servies ernaast. Gemompelde conversatie aan belendende tafeltjes, obers met gesteven schorten. De ontbijtspullen werden opgeruimd.

'Ja, neem de krant maar mee,' zei haar vader en ze zag de CPN tussen het zilverwerk op de trolley belanden.

De koffie was heet en sterk en ze schonk het halve kannetje melk erin leeg.

'Well, allright,' zei hij. 'Over jouw toekomst dus.'

Hij pakte een aktetas van de grond en zette die op zijn schoot. Als een harmonica waaierde de tas open en haar vader wandelde net zo lang met zijn vingers door de verschillende vakken tot hij vond wat hij zocht. Hij legde een stapeltje papieren op tafel en zette de tas weer neer.

'Het is allemaal al geregeld,' zei hij. 'Je moeder hoeft alleen nog maar hier te tekenen.'

En hij priemde met zijn vinger op een stippellijntje onderaan een document.

'Dus laat haar eens ophouden met dat onzinnige gedoe over dat ik niet naar je omkijk.

Ik ken daar iemand,' ging hij door. 'En ik heb een beurs voor je geregeld en een plek op de campus. Ingangsdatum: 1 augustus.'

Hij legde nog meer papieren voor haar neer.

'Maar wel je diploma halen, natuurlijk,' zei hij. 'Anders gaat het feest niet door.'

Boven alle papieren stond het logo van Harvard University. Een wapen met daarin het woord VERITAS. Haar persoonlijke gegevens waren al ingevuld, alleen haar geboortejaar klopte niet. Met een klap legde hij er een brochure naast van Harvard Law School.

De koffie smaakte bitter en vettig, maar het vulde.

'Als je moeder getekend heeft, moet ze het naar hem sturen,' zei hij en hij overhandigde haar een visitekaartje van zijn advocaat.

'Die regelt het dan verder, je krijgt vanzelf bericht. Jouw ticket loopt ook via hem, hij stuurt het je op, je merkt het wel. Gewoon een kwestie van de post in de gaten houden.'

Hij wenkte de ober.

'Anyway, morgen vlieg ik zelf weer naar Bangkok. En dan door naar Lampang, dus …'

Hij wees weer naar het kaartje.

Een oudere dame met een zilverblauwe kleurspoeling legde haar hand op zijn schouder.

'Onno?' vroeg ze. 'Nee maar, Onno?'

Haar vader stond op en knoopte soepel zijn colbert dicht. Lang sprak hij met haar. Hartelijk, op het uitbundige af. 'Alles in orde met Johan?' 'Ja, met Trudy ook.' Hij sprak het uit als Troedie. De vrouw schudde haar hoofd.

'Het lijkt wel een sprookje,' zei ze. 'Die ontmoeting tussen jullie. Ik bedoel, op de veteranenbijeenkomsten wordt het nog dikwijls gememoreerd. Dat het ook goed af kan lopen, bedoel ik.'

Ze ving Nellies blik en leek geschrokken.

'Ach, excuseer me,' zei ze. 'Ik pik hem helemaal van u in, terwijl jullie een zakenbespreking hebben.' Ze wees naar de papieren op tafel. Op haar nagels zat een zweem van parelmoer.

'Maar het is ook zo'n ongelooflijk verhaal. Heb je het je secretaresse nooit verteld, Onno?'

Ze keek weer naar Nellie.

'In kamp Chunkai door een Thaise verpleegster gevonden in een berg met levenloze lichamen. En die engel wekte hem weer tot leven met slangensoep. Slangensoep! Ik bedoel, als het niet zo'n tragische bladzijde uit onze geschiedenis was, zou het bijna

iets romantisch hebben.' Ze lachte vreemd en wendde zich weer tot Onno, die haar vroeg aan te schuiven voor de lunch.

'Or are you otherwise occupied?'

Hij boog, trok een stoel naar achteren en liet haar plaatsnemen.

De wind was gedraaid en weer had ze hem tegen. Ook nu realiseerde ze zich dat ze beter de Loosduinseweg had kunnen nemen, maar ze trapte en trapte. Piepende pedalen. Wegglippend op het mulle zand van de duinpaden. Haar rok schoot omhoog en liet haar benen vrij, maar ze deed geen moeite ze met haar vrije hand te bedekken. De zeewind was fris en koel, haast winters, ondanks de lente. In het Westland was het vaak kouder dan in Arnhem. Dat zag ze altijd als ze de weertekening in de krant zag staan. Het scheelde soms wel drie graden. Voorbij Kijkduin minderde ze vaart en stapte ze af. Ze legde haar fiets in een duinpan neer en liep het strand op. Zand vulde haar pennyshoes. Met beide handen ragde ze door haar haren en ze sloot haar ogen, zodat ze de wind, die haar gedachten verdreef en stemmen wegblies, alleen hoorde. Toen ze voor zich uit keek, zag ze twee Noordzeetrawlers aan de horizon. Voor haar stampten de golven. Ze knoopte haar jas open met langzame vingers. Het was een dubbele rij knopen. Toen wikkelde ze haar sjaal af. Uit haar binnenzak haalde ze de inschrijfformulieren die haar vader haar bij het afscheid in haar handen gedrukt had en ze wachtte op een volgende windvlaag. Toen liet ze los. VERITAS. De meeuwen scheerden krijsend rond en ontnamen het zicht aan de wegwaaiende papieren.